

KLASTER TIZIMI UCHUN 6000 TONNALIK QUVVATLI PAXTA TOZALASH KORXONASINI LOYIHALASH

Alisherova Marguba Madaminjon qizi

Andijon davlat texnika instituti

“Metrologiya va yengil sanoat” kafedrası assistenti

margubaalisherova32@mail.ru

Murodjonova Sarvinoz Bahromjon qizi

talaba

Annotatsiya *Ushbu maqolada Andijon tumanida faoliyat yurituvchi klaster jamiyati ehtiyojlari uchun yillik quvvati 6000 tonna paxta xomashyosi bo‘lgan zamonaviy paxta tozalash korxonasini loyihalash masalalari ko‘rib chiqilgan. Paxta tozalash jarayonining texnologik ketma-ketligi, asosiy uskunalarni tanlash, ishlab chiqarish quvvatini aniqlash, hududiy rejalashtirish hamda mehnat muhofazasi va ekologik talablar tahlil qilingan.*

Kalit so‘zlar: *paxta tozalash korxonasi, klaster tizimi, loyiha, ishlab chiqarish quvvati, texnologik jarayon.*

Paxta-to‘qimachilik sanoati O‘zbekiston iqtisodiyotining strategik tarmoqlaridan biri hisoblanadi. Ushbu tarmoqning barqaror rivojlanishi mamlakatning sanoat va eksport salohiyatini oshirishga bevosita hissa qo‘shadi. So‘nggi yillarda klaster tizimining joriy etilishi paxta yetishtirishdan tortib, uni qayta ishlash va tayyor mahsulot ishlab chiqarishgacha bo‘lgan jarayonlarni yagona texnologik zanjirda samarali boshqarish imkonini yaratdi. Klaster tizimi paxta yetishtirilgan hududning o‘zida xomashyoni qayta ishlashni ta‘minlab, transport xarajatlarini kamaytiradi, mahsulot sifatini oshiradi va ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtiradi. Shu nuqtai nazardan, Andijon tumani paxta yetishtirish bo‘yicha yetakchi hududlardan biri sifatida, yillik quvvati 6000 tonna bo‘lgan zamonaviy paxta tozalash korxonasini tashkil etish dolzarb ilmiy va amaliy masala hisoblanadi. Ishlab chiqarish quvvatini asoslash

Loyihalanayotgan korxonaning yillik quvvati 6000 tonna paxta xomashyosini tashkil etadi. Ushbu ko‘rsatkich klaster jamiyati tomonidan yetkazib beriladigan xomashyo hajmi, paxta hosildorligi, mavsum davomiyligi hamda texnologik uskunalarning unumdorligi asosida aniqlangan. Korxonaning ishlab chiqarish quvvatini aniqlashda quyidagi parametrlar hisobga olinadi: paxta yetishtirishning yillik hajmi (tonna);

mavsum davomiyligi (kun yoki oy bo‘yicha); ish smenalarining soni; texnologik uskunalarning nominal unumdorligi (tonna/soat). Hisob-kitoblar natijasida korxona ikki smenada ishlashga mo‘ljallangan bo‘lib, bu paxta xomashyosini mavsum davomida to‘liq qayta ishlash imkonini beradi. Ishlab chiqarish quvvatining optimallashtirilishi iqtisodiy samaradorlikni oshirish va mahsulot sifatini yuqori darajada ta‘minlashga xizmat qiladi. Texnologik jarayonni loyihalash Paxta tozalash korxonasida texnologik jarayon paxta xomashyosini sifatli qayta ishlash, tolani maksimal darajada saqlab qolish va chigitni

alohida mahsulot sifatida tayyorlashga qaratilgan. Texnologik bosqichlar Texnologik jarayon quyidagi ketma-ket bosqichlardan iborat:

Paxta xomashyosini qabul qilish va saqlash – paxta avtomobil transporti orqali qabul qilinadi, vaqtincha saqlash maydonlariga joylashtiriladi va namlik darajasi monitoring qilinadi. Dastlabki tozalash – yirik va mayda iflosliklar, tosh va boshqa begona aralashmalar ajratib olinadi. Quritish jarayoni – xomashyo namligi standart me'yorlar darajasiga keltiriladi. Jinlash jarayoni – tolani chigitdan ajratish asosiy texnologik bosqich hisoblanadi. Tolani yakuniy tozalash va presslash – tayyor tola presslanib, saqlash yoki jo'natishga tayyorlanadi. Chigitni saralash va saqlash – chigit alohida mahsulot sifatida toifalarga ajratilib, omborlarda saqlanadi. Texnologik parametrlar

Texnologik jarayonlarni loyihalashda paxta navlari, namlik darajasi, ifloslik miqdori va tolani himoya qilish talablari hisobga olinadi. Jarayonlarning uzluksizligi ishlab chiqarish samaradorligini oshirish va mahsulot sifatini ta'minlashga xizmat qiladi.

Asosiy uskunalarni tanlash va joylashtirish Korxona uchun yuqori unumdorlikka ega va energiya samarador uskunalari tanlanadi. Asosiy texnologik uskunalari: dastlabki tozalash mashinalari; quritish agregatlari; jin mashinalari; pnevмотransport tizimlari; tolani presslash uskunalari.

Uskunalarni joylashtirish texnologik oqimning uzluksizligini ta'minlash, ichki transportni optimallashtirish va xavfsizlik talablariga rioya qilish prinsiplari asosida amalga oshiriladi. Hududiy rejalashtirish va bino-inshootlar Korxona hududi ishlab chiqarish, yordamchi va ma'muriy zonalarga bo'linadi. Hudud tarkibiga: xomashyo qabul qilish maydoni; ishlab chiqarish binolari; tayyor mahsulot omborlari; ma'muriy bino; transport va yuklash yo'llari kiradi.

Rejalashtirishda sanitariya-gigiyena, yong'in xavfsizligi va ekologik talablar qat'iy hisobga olinadi. Mehnat muhofazasi va ekologik talablar Korxonada ishchilar mehnatini muhofaza qilish, ish xavfsizligini ta'minlash va ekologik barqarorlikni ta'minlash birinchi o'rinda turadi. Changlanishni kamaytirish uchun shamollatish va filtratsiya tizimlari qo'llaniladi. Ishchilarga shaxsiy himoya vositalari bilan ta'minlash rejalashtiriladi. Chiqindilarni qayta ishlash va ekologik xavfni minimallashtirish choralari amalga oshiriladi. Andijon tumanida klaster jamiyati uchun yillik quvvati 6000 tonna bo'lgan paxta tozalash korxonasini loyihalash nafaqat hududdagi paxta-to'qimachilik sanoatini rivojlantirish, balki iqtisodiy samaradorlikni oshirish va mahalliy xomashyoni qayta ishlash imkoniyatlarini kengaytirish nuqtai nazaridan dolzarb masala hisoblanadi. Loyihada ishlab chiqarish quvvati, texnologik jarayonlar ketma-ketligi, asosiy uskunalari tarkibi va ularni joylashtirish, hududiy rejalashtirish, mehnat muhofazasi hamda ekologik talablar puxta tahlil qilindi. Ushbu parametrlar korxonaning samarali ishlashini, mahsulot sifatini yuqori darajada saqlashni va ishchilar xavfsizligini ta'minlashni kafolatlaydi.

Texnologik jarayonlar va uskunalari tanlovi paxta xomashyosini maksimal darajada tozalash, tolani sifatli saqlash va chigitni alohida mahsulot sifatida chiqarishga imkon beradi. Shuningdek, mavsum davomida xomashyoning uzluksiz qayta ishlanishini ta'minlash orqali ishlab chiqarish samaradorligi oshadi. Hududiy rejalashtirish va bino-

inshootlarni to'g'ri tashkil etish korxonaning ichki logistikasini optimallashtiradi, transport xarajatlarini kamaytiradi va ishlab chiqarish jarayonlarini tizimli boshqarishni ta'minlaydi. Mehnat muhofazasi va ekologik chora-tadbirlar esa ishchilar salomatligini himoya qilish va atrof-muhitga salbiy ta'sirni minimallashtirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, loyihalangan paxta tozalash korxonasi klaster jamiyatining barqaror rivojlanish strategiyasini qo'llab-quvvatlaydi, paxta-to'qimachilik kompleksida uzviy integratsiyani mustahkamlaydi va respublika miqyosida eksport salohiyatini oshirishga hissa qo'shadi. Ushbu loyiha amaliy jihatdan ham, ilmiy jihatdan ham hududiy paxta sanoatini rivojlantirish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish va iqtisodiy samaradorlikni ta'minlashga qaratilgan muhim asos sifatida xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. G.J.Jabborov. «Chigitli paxtani kayta ishlash» Toshkent «Ukituvchi» 1987 yil
2. E.Zikriyoev. «Paxtani dastlabki kayta ishlash» Toshkent «Mexnat» 2002 yil.
3. G.I.Miroshnichenko. «Osnovi proektirovaniya xlopkoochistitelnix mashin» Moskva «Mashinostroenie» 1972 god.
4. Mamasharipov A.A. "Jin mashinasi chigit tarog'ini takomillashtirish yo'li bilan unumdorligini oshirish" diss. ishi. 2021 yil.
5. Miraxmedov D.Yu. «Sovershenstvovanie prosessa pitaniya xlopkoochistitelnix mashin». diss. k.t.n., Tashkent, 1990y
6. Mamasharipov A va boshqalar. "A study of the effect of changes in seed combconstruction on the quality of cotton seed". BIO Web of Conferences 105, 03004 (2024)AEGISD-IV 2024.
7. Mamasharipov A, "Kolosnik buylab chigitlar xarakati konuniyatini o'rganish". IN THE FORMATION OF PEDAGOGICAL SCIENCES(T.3, Vipusk 5, ss. 82-87). Zenodo.